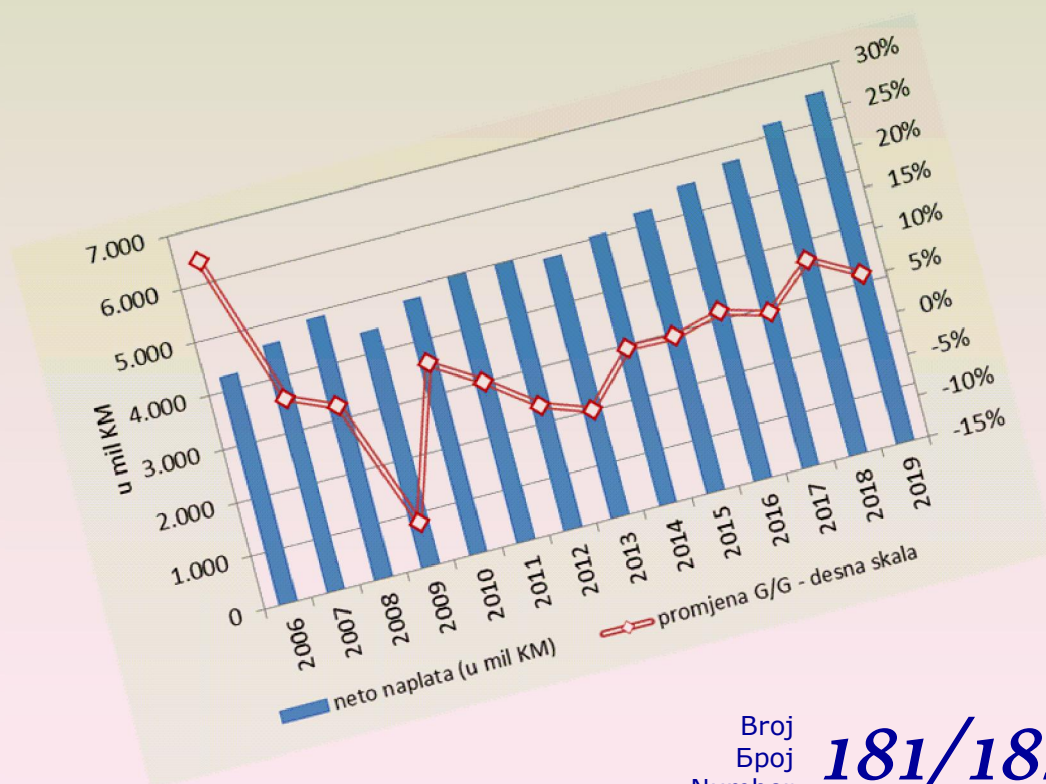

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

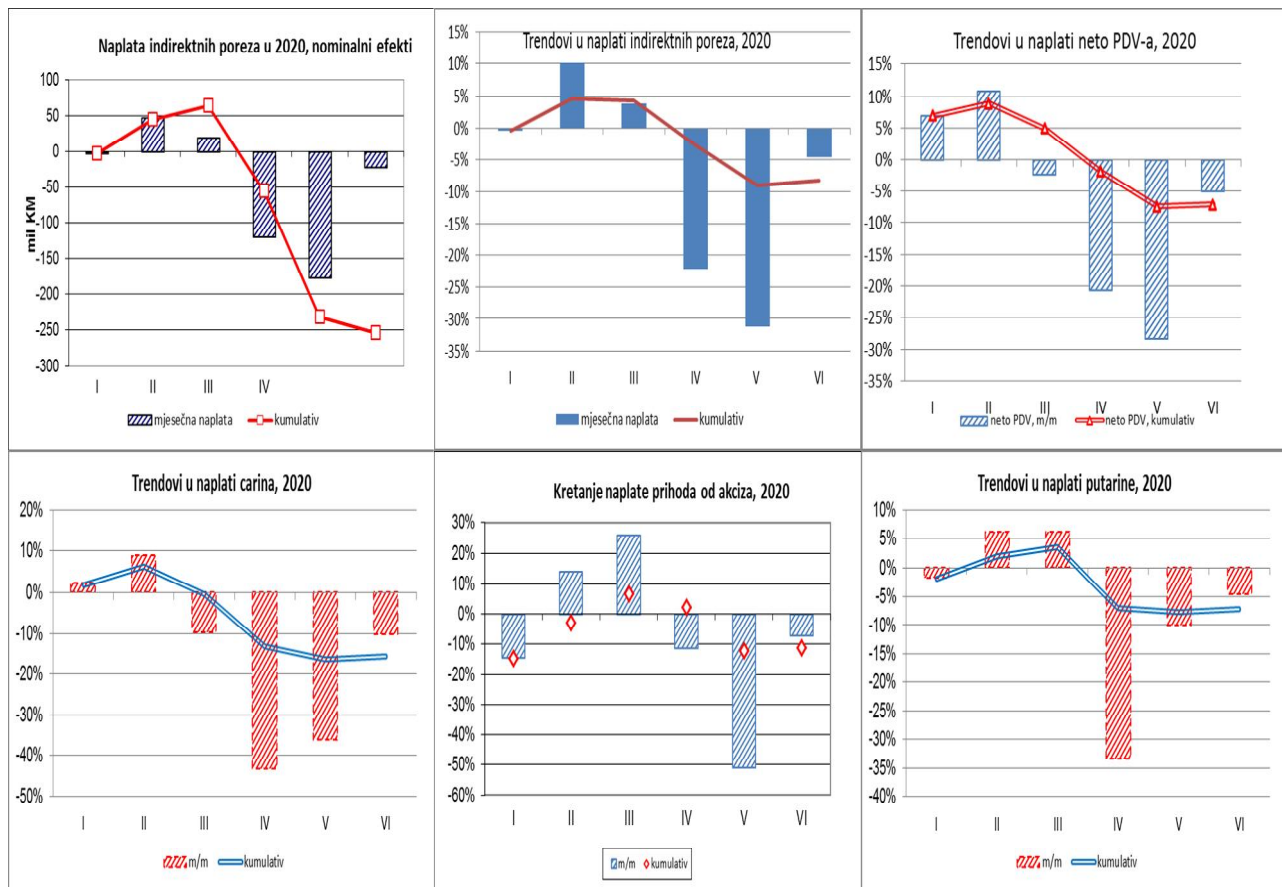
ОМЈА Билтен

Broj
Број
Number **181/182**

U fokusu...

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku UIO je u junu 2020. na JR naplatila 562 mil KM bruto prihoda od indirektnih poreza, što je za 43,6 mil KM manje nego u istom mjesecu 2019. Isplate povrata su bile manje za 21,6 mil KM, tako da je pad neto prihoda manji od pada bruto naplate, te je iznosio 22 mil KM, odnosno 4,6% u odnosu na juni 2020. Manji pad prihoda u junu je zaustavio vrtoglavi pad ukupnih prihoda u 2020. godini. U prvih šest mjeseci 2020. godine bruto naplata je manja za 368,8 mil KM, a budući da su povrati manji za 115,2 mil KM neto pad prihoda iznosi 253,5 mil KM. To predstavlja pad od 8,3%, što je za 0,7 p.p. manje nego za pet mjeseci. Galerija grafikona pokazuje da je u junu zaustavljen pad naplate kod svih glavnih vrsta indirektnih poreza, što predstavlja ohrabrujući signal oporavka ekonomije, a time i prihoda od indirektnih poreza.

dr.sc. Dinka Antić
 šef Odjeljenja

Sadržaj:

Effekti izmjena Zakona o akcizama iz 2017. godine na potrošnju derivata i prihode od indirektnih poreza	2
Uvoz i naplata prihoda od akciza na pivo, vino i alkohol, trendovi 2006-2019	10

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
 lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Efekti izmjena Zakona o akcizama iz 2017. godine na potrošnju derivata i prihode od indirektnih poreza

(pripremila: Aleksandra Regoje, makroekonomista)

Uvod

Politika akciza na naftne derivate u BiH definisana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ 49/09) iz 2009. godine (u daljem tekstu Zakon). Navedeni Zakon je od 2009. godine izmijenjen / dopunjen tri puta, dva puta u 2014. godini („Službeni glasnik BiH“ brojevi 49/14 i 60/14), te u 2017. godini („Službeni glasnik BiH“ 91/17). Izmjene Zakona iz 2014. godine odnosile su se na oporezivanje duvanskih prerađevina („Službeni glasnik BiH“ br.49/14) i bezalkoholnih pića, piva i vina („Službeni glasnik BiH“ br. 60/14). Izmjene Zakona iz 2017. godine odnosile su se na oporezivanje derivata nafte.

U nastavku je dat kratak pregled zakonodavstva u oblasti oporezivanja derivata nafte. S obzirom da su u ovom prilogu prikazani efekti izmjena Zakona u toj oblasti na prihode od indirektnih poreza, drugom bojom teksta su naglašene izmjene zakonodavstva iz 2017. godine, radi njihove lakše uočljivosti.

I Pregled izmjena Zakona o akcizama iz 2017. godine

U ovom dijelu je prikazan pregled izmjena zakonodavstva iz 2017. godine u oblasti akciza i putarine na derivate nafte i na biogoriva i biotečnosti („Službeni glasnik BiH“ 91/17). Navedene izmjene su **u primjeni od 1.2.2018. godine.**

U Članu 4. Zakona, promijenjen je obuhvat akciznih proizvoda tako da uključuju i biogorivo i biotečnosti. Obuhvat akciznih proizvoda prema izmijenjenom Zakonu prikazan je u Okviru 1.

Okvir 1. Akcizni proizvodi

<p>Član 4. (Akcizni proizvodi)</p> <p>a) naftni derivati; b) duvanske prerađevine; c) bezalkoholna pića; d) alkohol, alkoholna pića i voćna prirodna rakija; e) pivo i vino; f) kafa; g) biogorivo i biotečnosti.</p>
--

Izvor: Zakon o akcizama u BiH („Službeni glasnik BiH“ 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17), neslužbeni prečišćeni tekst autora¹

U Članu 5. Zakona, promijenjen je obuhvat pojma naftnih derivata tako da oni uključuju i tečni naftni plin za pogon motornih vozila. Obuhvat naftnih derivata prema izmjenama Zakona dat je u Okviru 2.

¹ Neslužbeni prečišćeni tekst autora ima ilustrativnu namjenu i ne može se koristiti za službenu upotrebu.

Okvir 2. Naftni derivati

Član 5.

(Naftni derivati)

- a) motorni benzini, uključujući i bezolovni, nezavisno od oktanske vrijednosti i komercijalnog naziva;
- b) dizel goriva i ostala plinska ulja,
- c) petrolej (kerozin);
- d) lož ulje ekstra lako i lako specijalno (EL i ES);
- e) **tečni naftni plin za pogon motornih vozila.**

Izvor: Ibid.

U članu 17. Zakona promijenjena je stopa akcize na lož ulje sa 0,30 KM/l na 0,45 KM/l. Takođe su utvrđene stope akciza za tečni naftni plin za pogon motornih vozila i biogoriva i biotečnosti u iznosima 0,00 KM/l i 0,30 KM/l, respektivno. Pregled akciznih stopa prema važećoj legislativi prikazan je u Okviru 3.

Okvir 3. Iznosi akcize na naftne derivate

Član 17.

(Iznosi akcize na naftne derivate)

- a) dizel goriva i ostala plinska ulja: 0,30 KM;
- b) petrolej (kerozin): 0,30 KM;
- c) motorni benzin –bezolovni: 0,35KM;
- d) motorni benzin 0,40KM;
- e) lož ulje ekstra lako i lako specijalno **0,45 KM;**
- f) **tečni naftni plin za pogon motornih vozila 0,00 KM;**
- g) **biogoriva i biotečnosti 0,30 KM.**

Izvor: Ibid.

Član 35. Zakona koji reguliše osnovicu i iznos putarine je izmijenjen. U odnosu na Zakon iz 2009. godine, izmjene se odnose na obuhvat osnovice za putarinu, u smislu da prema izmjenama Zakona osnovica uključuje i biogorivo i biotečnosti iz Člana 4. Zakona, te tečni naftni plin za pogon motornih vozila iz Člana 5. Zakona. Stopa namjenske putarine je povećana sa 0,10 KM/l na 0,25 KM/l, a razdvojena je na 0,20 KM/l za izgradnju autoputeva i 0,05 za izgradnju i rekonstrukciju drugih puteva.

Prema važećem zakonodavstvu se, stoga, putarina plaća na biogoriva i biotečnosti i na sljedeće naftne derivate iz Okvira 2. Naftni derivati: motorni benzini, uključujući i bezolovni, nezavisno od oktanske vrijednosti i komercijalnog naziva; dizel goriva i ostala plinska ulja; i tečni naftni plin za pogon motornih vozila. Vidimo da petrolej i lož ulje nisu uključeni u osnovicu za obračun putarine, kao i prema Zakonu iz 2009.

Prema svemu navedenom, možemo zaključiti da se izmjene politike akciza na derivate nafte i putarine iz 2017. godine odnose na: povećanje stope akcize na lož ulje sa 0,30 na 0,45 KM/l; uvođenje akcize na biogoriva i biotečnosti (0,30 KM/l); rast stope namjenske putarine sa 0,10 na 0,25 KM/l (uz razdvajanje stopa i sredstava prema namjeni za autoputeve i druge puteve); te promjene obuhvata osnovice za putarinu u smislu uključivanja u osnovicu biogoriva i biotečnosti, te tečnog naftnog plina za pogon motornih vozila.

U Tabeli 1. prikazane su promjene stopa akciza i putarine u Zakonu iz 2017 u odnosu na stari zakon iz 2009. godine. Dijelovi 1.1. i 1.2. prikazuju stope akciza, odnosno putarine prema starom i važećem Zakonu. Dio 1.3. prikazuje zbirne stopa akciza i putarine prema važećem i starom Zakonu, te njihove razlike.

Akcize i putarina na naftne derivate se plaćaju po litru, osim u slučaju putarine na tečni naftni plin, gdje se plaća po kg.

Tabela 1. Iznosi akciza i putarine

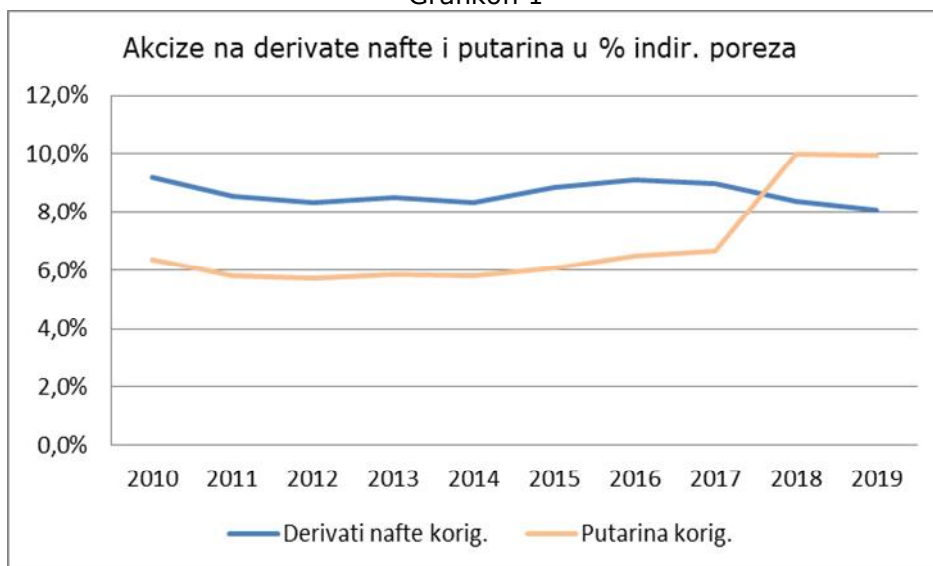
Dio 1.1. AKCIZE		stopa (KM/l)		
<i>Stope akciza prema Zakonu iz 2009. i 2017. godine</i>		(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
	Osnovica	Zakon iz 2009	Izmjene Zakona (2017)	razlika
a)	dizel goriva i ostala plinska ulja	0,30	0,30	
b)	petrolej (kerozin)	0,30	0,30	
c)	motorni benzin –bezolovni	0,35	0,35	
d)	motorni benzin	0,40	0,40	
e)	lož ulje ekstra lako i lako specijalno	0,30	0,45	0,15
f)	tečni naftni plin za pogon motornih vozila		0,00	
g)	biogoriva i biotečnosti		0,30	0,30
Dio 1.2. PUTARINA		stopa (KM/l)		
<i>Stope putarine prema Zakonu iz 2009. i 2017. godine</i>		(4)	(5)	(6)=(5)-(4)
	Osnovica	Zakon iz 2009	Izmjene Zakona (2017)	razlika
a)	dizel goriva i ostala plinska ulja	0,25	0,40	0,15
b)	petrolej (kerozin)			
c)	motorni benzin –bezolovni	0,25	0,40	0,15
d)	motorni benzin	0,25	0,40	0,15
e)	lož ulje ekstra lako i lako specijalno			
f)	tečni naftni plin za pogon motornih vozila *		0,40	0,40
g)	biogoriva i biotečnosti		0,40	0,40
Dio 1.3. AKCIZE I PUTARINA		zbirna stopa (KM/l)		
<i>Promjena stopa akciza i putarine prema Zakonu iz 2017. u odnosu na Zakon iz 2009. godine</i>		(7)=(1)+(4)	(8)=(2)+(5)	(9)=(8)-(7)
	Osnovica	Zakon iz 2009	Izmjene Zakona (2017)	razlika
a)	dizel goriva i ostala plinska ulja	0,55	0,70	0,15
b)	petrolej (kerozin)	0,30	0,30	
c)	motorni benzin –bezolovni	0,60	0,75	0,15
d)	motorni benzin	0,65	0,80	0,15
e)	lož ulje ekstra lako i lako specijalno	0,30	0,45	0,15
f)	tečni naftni plin za pogon motornih vozila *		0,40	0,40
g)	biogoriva i biotečnosti		0,70	0,70

* putarina na tečni naftni plin je izražena u KM/kg

II Značaj prihoda od akciza na derivate nafte i putarine za finansiranje vlasti

Prihodi od akciza i putarine imali su značajno učešće u prihodima od indirektnih poreza i BDP-u i prije izmjena Zakona iz 2017. godine. Stoga je izmjena politika u oblasti oporezivanja derivata bila u žiži interesovanja kako za vlasti, tako i za privrednike i stanovništvo. U 2017. godini, prije primjene izmjenjenih stopa, prihodi od akciza na derivate nafte činili su 9,0%, a prihodi od putarine 6,7% neto prikupljenih prihoda od indirektnih poreza na JR UIO (Grafikon 1).

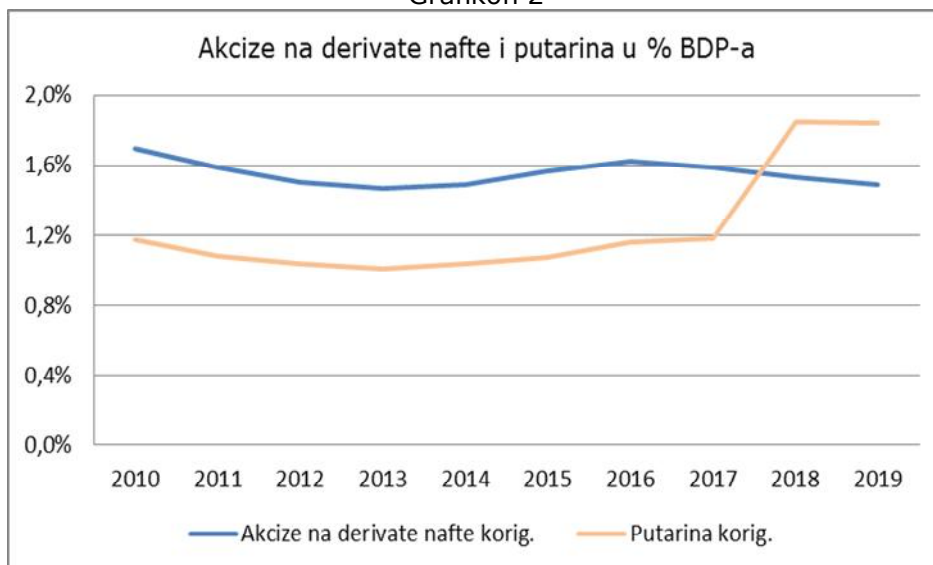
Grafikon 1

Izvor: podaci UIO, izračun OMA: korigovani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od akciza preko potraživanja po osnovu PDV-a

Ukupni prihodi od indirektnih poreza činili su 17,7% BDP-a u 2017. godini, dok su prihodi od akciza na derivate nafte i putarine zajedno činili 2,8% BDP-a (Grafikon 2), a sa pripadajućim prihodima od PDV-a čak 3,2% BDP-a.

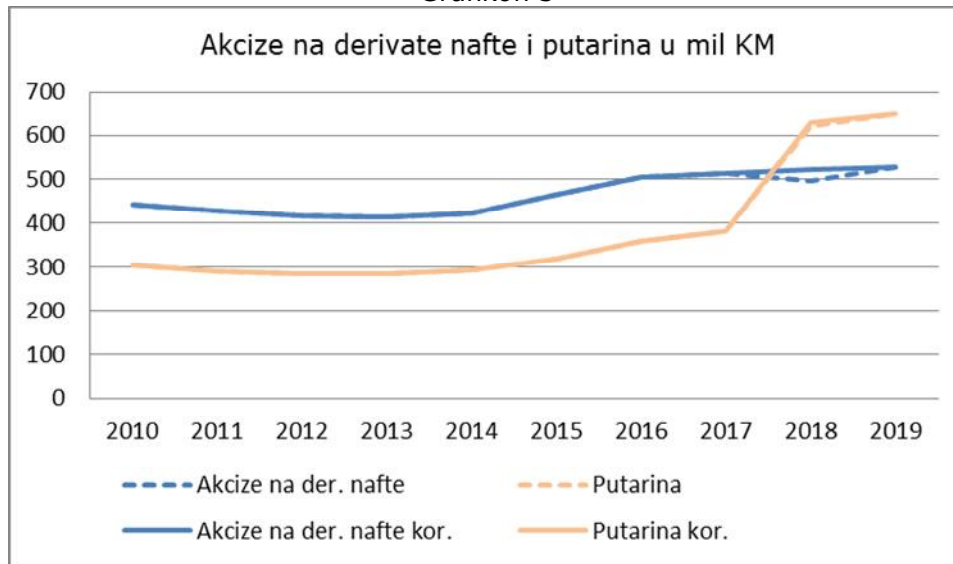
Grafikon 2

Izvor: podaci UIO, izračun OMA: korigovani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od akciza preko potraživanja po osnovu PDV-a

Uzimajući u obzir naplaćene prihode od akciza i putarine preko potraživanja po osnovu PDV-a, obje vrste prihoda imaju neprekidni trend rasta od 2014. godine (Grafikon 3).² Godina 2017. je posljednja godina kada su ostvareni prihodi od akciza na derivate nafte bili iznad prihoda od putarine.

Grafikon 3

Izvor: Izračun autora na osnovu podataka UIO

III Efekti izmjena Zakona iz 2017. godine (u primjeni od februara 2018)

Kako bi izbjegli efekte nestupanja na snagu Zakona na samom početku 2018. godine, ovdje ćemo porediti naplatu akciza na derivate nafte i putarine u 2019. i 2017. godini.

Efekti izmjena Zakona na prihode od akciza

Od februara 2018. godine je u primjeni viša stopa akciza na lož ulje, te proširenje osnovice akciza na biogoriva i biotečnosti. Proširenje osnovice akciza i putarine na biogoriva nije donijelo efekte u formi ostvarenih prihoda na ove akcizne proizvode, s obzirom da je ubran zanemariv iznos prihoda po toj osnovi kako u 2018. tako i u 2019. godini. Proširenje osnovice, zapravo, nije ni imalo za cilj efekte u vidu prihoda od akciza i putarine na biogoriva i biotečnosti, nego zaustavljanje legalne poreske evazije koja se odvijala supstitucijom potrošnje derivata nafte sa tada neoporezovanim biodizelom.

U 2019. godini je naplaćeno 2,7% više neto prihoda od akciza na derivate nafte³ nego u 2017. godini. Ukupna osnovica za akcize porasla je za svega 1,5% u navedenom periodu. Treba napomenuti da pojam „osnovica“ u ovom prilogu podrazumijeva količine izračunate od strane autora, te da za akcize uključuje količinu uvezenih derivata nafte i biogoriva i količinu domaćih⁴ derivata i biogoriva stavljenih u promet. Različita stopa rasta prihoda od akciza na derivate nafte od rasta tako izračunate osnovice rezultat je: (1) diferenciranih stopa oporezivanja derivata i

² Prihodi od akciza na derivate nafte su prema neto gotovinskom izvještavanju UIO u 2018. godini zabilježili pad, s obzirom da je značajan dio obaveza po osnovu akciza na derivate nafte i putarine u 2018.g. bio plaćen iz PDV kredita. Korekcijom prihoda za iznos prebijenih obaveza, stopa rasta prihoda od akciza na derivate nafte u 2018. dobila je pozitivan predznak (Grafikon 3).

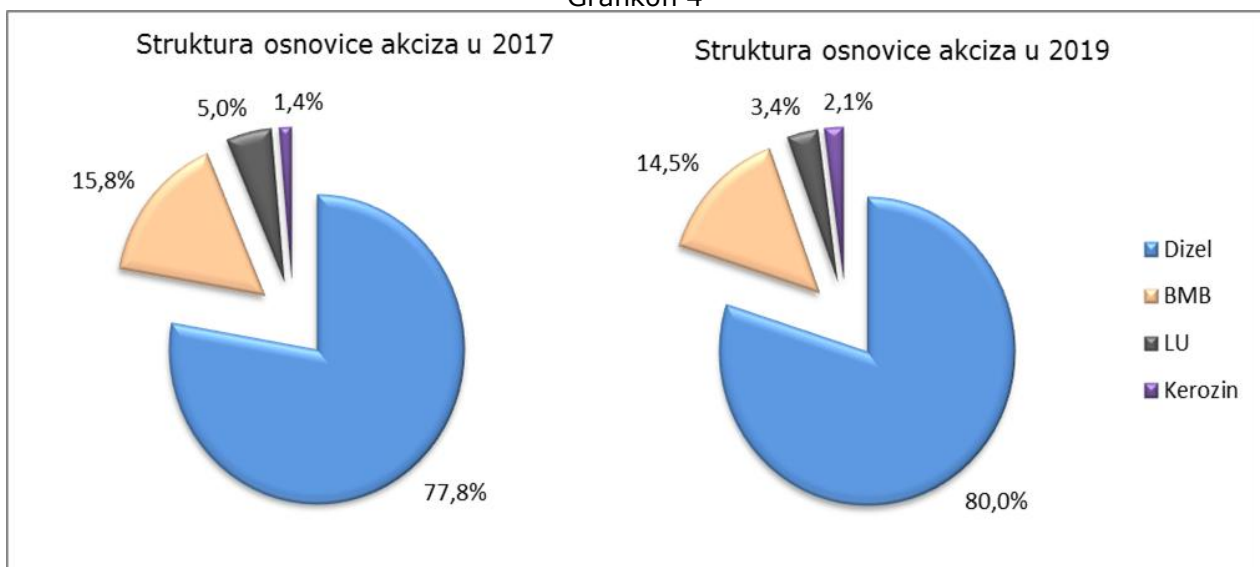
³ Podaci UIO; korigovani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od akciza preko potraživanja po osnovu PDV-a

⁴ Količine iz akciznih prijavi uzete sa vremenskim pomakom $m-1$, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu sa odredbama Zakona o nastanku obaveze i plaćanju akcize.

promjena u strukturi osnovice; (2) promjena strukture akciza na derivate prema podjeli na uvozne i domaće.

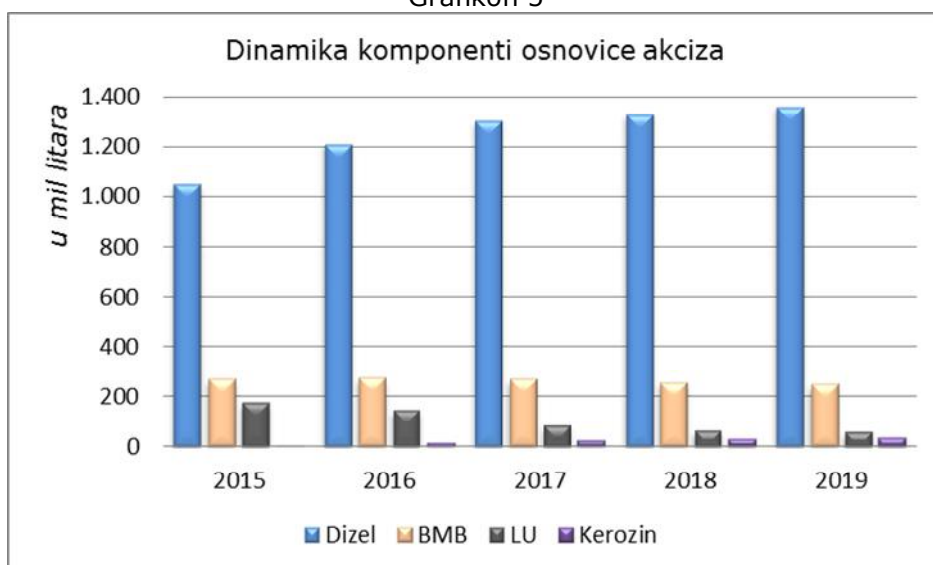
Iz Grafikon 4. možemo vidjeti da je došlo do značajnih promjena u strukturi osnovice akciza na derivate nafte u kratkom periodu od dvije godine. Učešće lož ulja u osnovici se, očekivano, značajno smanjilo, sa 5,0% u 2017. na 3,4% u 2019. godini. Učešće kerozina, kao komponente sa najnižom zbirnom stopom oporezivanja akcizom i putarinom, se povećalo sa 1,4% na 2,1%. Treba imati u vidu da ove dvije kategorije derivata nisu mogle imati značajniji uticaj na kretanje ukupne osnovice i prihoda, s obzirom na njihov nizak ponder u osnovici. Uprkos nižoj stopi akcize (0,3 KM/l), visoko učešće dizela u osnovici uz stabilne stope rasta potošnje, dovelo je do toga da je ova vrsta derivata generisala najveći iznos rasta prihoda od akciza na derivate u periodu 2017-2019. Komponenta potrošnje bezolovnog benzina (kao i njegovo učešće u osnovici za akcize) se smanjila, te je imala negativan uticaj na stopu rasta prihoda u navedenom periodu.

Grafikon 4

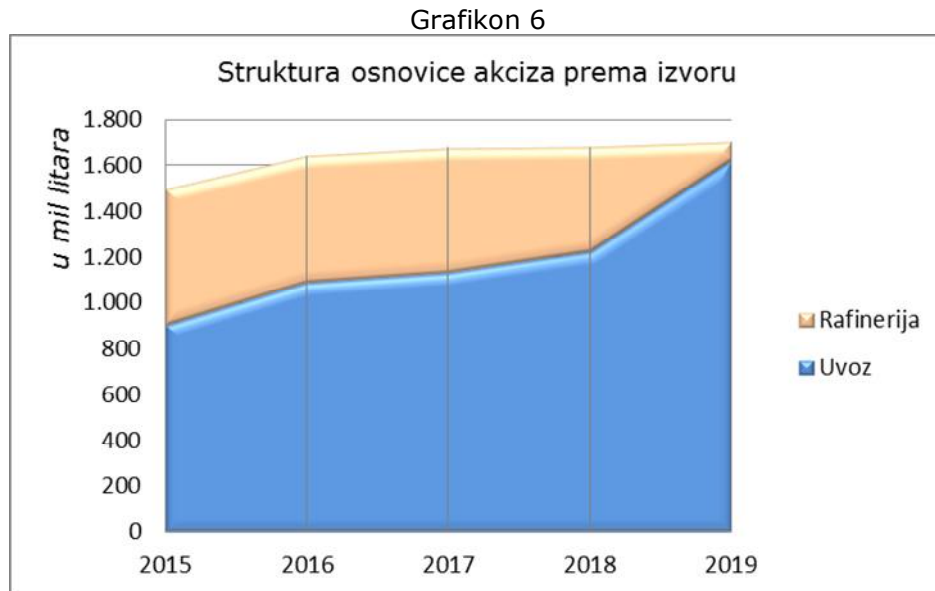
Izvor: Izračun autora na osnovu podataka UIO

Grafikon 5

Izvor: Izračun autora na osnovu podataka UIO

Grafikon 6. prikazuje dinamiku osnovice akciza, prema podjeli na uvozne i domaće derivate. Zbog obustave proizvodnje Rafinerije nafte Brod nakon havarije koja se dogodila u oktobru 2018. godine, došlo je do značajnih promjena u strukturi prihoda od akciza na derivate, prema navedenoj podjeli. S obzirom na različite rokove nastanka obaveze i plaćanja akciza na uvozne i domaće derivate (Član 22. i 23. Zakona), sa promjenom strukture derivata u osnovici, došlo je do pomijeranja unaprijed jednog dijela prihoda od akciza.

Efekti izmjena Zakona na prihode od putarine

Kako je gore već navedeno, od februara 2018. godini su u primjeni više stope putarine, te proširenje osnovice. Promjene u strukturi osnovice, što se tiče komponenti koje su bile uključene u 2017., nisu imale uticaja ne efekte kao u slučaju akciza, s obzirom na jedinstvenu stopu oporezivanja derivata putarinom. Izuzetak je proširenje osnovice na biogoriva i tečni naftni plin za pogon motornih vozila, koje je donijelo dodatne prihode.

Prema formuli iz Okvira 3. rast prihoda od putarine možemo podijeliti na efekat rasta stope, efekat rasta osnovice, te zajednički efekat primjene više stope na višu osnovicu.

Okvir 3. Rast prihoda od putarine u periodu 2017-2019 (u mil KM)

$$B_{2019} * R_{2019} - B_{2017} * R_{2017} = (B_{2017} + \Delta B) * (R_{2017} + \Delta R) - (B_{2017} * R_{2017}) = B_{2017} * \Delta R + \Delta B * R_{2017} + \Delta B * \Delta R$$

efekti rasta stope i osnovice = efekti rasta stope + efekti rasta osnovice + zajednički efekat
(u mil KM) (u mil KM) (u mil KM) (u mil KM)

Legenda

B- Osnovica (u l)

ΔB- Rast osnovice (u l)

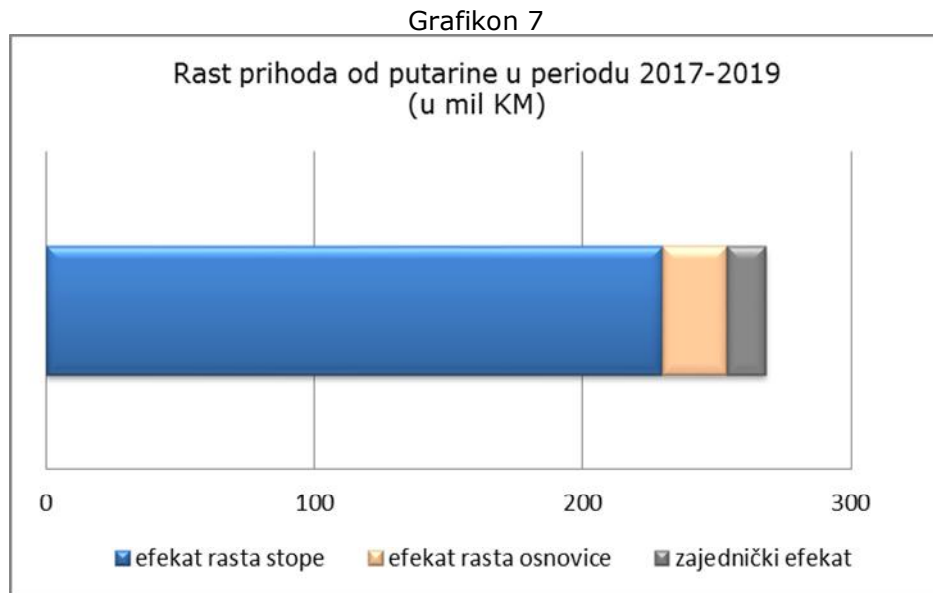
R- Stopa (u KM/l)

ΔR- Rast stope (u KM/l)

U 2017. godini je naplaćeno 382,5 mil KM neto prihoda od putarine. Apsolutni rast prihoda od putarine u periodu 2017-2019 iznosio je 268,1 mil KM.⁵ Iz Grafikona 7. vidimo da je najveće

⁵ Podaci UIO, korigovani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od akciza preko potraživanja po osnovu PDV-a.

efekte donijelo povećanje stope putarine za 60% - čak 229,5 mil KM. Ostatak se odnosi na efekat rasta osnovice u navedenom periodu, te zajednički efekat primjene više stope na višu osnovicu.

U 2019. godini je naplaćeno čak 70,1% više prihoda nego u 2017. godini.⁶ Prema formuli iz Okvira 4, radi se o mutiplikovanom efektu rasta stope oporezivanja od 60% i osnovice za oporezivanje od 6,3% u navedenom periodu: $(1+0,600)*(1+0,063)-1$.

Okvir 4. Rast prihoda od putarine u periodu 2017-2019 (u %)

$$\frac{\text{Prihodi}_{2019}}{\text{Prihodi}_{2017}} = \frac{(B_{2019} * R_{2019})}{(B_{2017} * R_{2017})}$$

$$(1 + \text{rast prihoda u \%}) = (1 + \text{rast osnovice u \%}) * (1 + \text{rast stope u \%})$$

$$\text{rast prihoda u \%} = (1 + \text{rast osnovice u \%}) * (1 + \text{rast stope u \%}) - 1$$

Legenda

B- Osnovica (u l)
R- Stopa (u KM/l)

Vidimo da je stopa rasta osnovice za putarinu (6,3%) bila dosta viša od stope rasta osnovice za akcize na derivate nafte u periodu 2017-2019 (1,5%). Razlozi su u različitom obuhvatu derivata u osnovicama i različitoj dinamici pojedinih derivata u navedenom periodu. Lož ulje, koje je imalo negativan efekat na kretanje osnovice akciza, nije uključeno u osnovicu za putarinu. Sa druge strane, u osnovicu za putarinu u 2019. godini, uključen je tečni naftni plin koji nije bio uključen u osnovicu za putarinu u 2017. godini, a imao je pozitivne efekte na dinamiku osnovice putarine i prihoda. Još jedan faktor koji je uticao na veći rast osnovice za putarinu od osnovice za akcize je pad realizacije oslobođenog dizel goriva koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica u navedenom periodu.

⁶ Ibid.

IV Umjesto zaključka

U 2019. godini je došlo do rasta prihoda od akciza na derivate nafte za 2,7% u odnosu na 2017. godinu. Ukupna osnovica za akcize, odnosno količina oporezovanih derivata porasla je za svega 1,5% u navedenom periodu. Navedena stopa je dosta ispod procijenjene dvogodišnje stope rasta realnog BDP-a i potrošnje (projekcije DEP, septembar 2019), a razloge možemo tražiti u rastu cijena derivata.

Što se tiče prihoda od putarine, slika je dosta drugačija. U 2019. godini je naplaćeno čak 70,1% više prihoda nego u 2017. godini. Radi se o mutiplikovanom efektu rasta stope oporezivanja od 60% i osnovice za oporezivanje od 6,3% u navedenom periodu. Razlozi višeg rasta osnovice nego u slučaju akciza su:

- (1) smanjenje potrošnje lož ulja, što je i bio jedan od ciljeva izmjena Zakona, kroz smanjenje zloupotreba u korištenju lož ulja kao pogonskog goriva;
- (2) proširenje osnovice za putarinu na tečni naftni plin, koji nije bio uključen u osnovicu za putarinu u 2017. godini;
- (3) pad realizacije oslobođenog dizel goriva koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica u navedenom periodu.

Uvoz i naplata prihoda od akciza na pivo, vino i alkohol, trendovi 2006-2019

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Analizom su predstavljene najznačajnije karakteristike dinamike i smjera kretanja količine, vrijednosti i prosječne cijene uvezenog piva, vina i alkohola u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH), oslikavajući kretanje preferencija potrošača, kretanje raspoloživog dohotka koji se koristi za kupovinu navedenih akciznih proizvoda, kao i kretanje cijena ovih proizvoda. Za uzorak analize dinamike kretanja uvezene količine i vrijednosti piva, vina i alkohola korišten je vremenski period 2010.-2019. godina. Takođe, analizom su predstavljeni prihodi od akciza na pivo, vino i alkohol po komponentama – uvozna i domaća akciza, te je kao uzorak za ovu analizu korišten vremenski period 2006.-2019. godina. Važno je napomenuti da se obračun akcize vrši prema količini uvezenog i prometovanog piva, vina i alkohola.

1. Akciza na pivo

U smislu Zakona o akcizama u BiH⁷ (u daljem tekstu: Zakon), pivo se smatra akciznim proizvodom koji je predmet oporezivanja. Izmjenama Zakona, od 01. septembra 2014. godine, BiH je uvela diferencirane stope akcize na pivo. U skladu sa izmjenama Zakona, akciza na promet piva plaća se 0,25 KM/l. Izuzetno, proizvođač piva čija je prosječna proizvodnja u prethodne tri godine manja od 400.000 hl, akcizu plaća 0,20 KM/l, kao i uvoznici piva pod uslovom da je pivo nabavljeno od proizvođača čija je prosječna proizvodnja u prethodne tri godine manja od 400.000 hl. Izmjenom Zakona, dotadašnja standardna stopa akcize od 0,20 KM/l, postala je niža stopa.

Imajući u vidu zakonski prag godišnje proizvodnje kao i druge uslove za ostvarenje prava na nižu stopu akcize, očekivalo se da će se niža stopa primjenjivati na domaća piva, a viša na uvozna piva, što će omogućiti povoljniji efekat domaćim proizvođačima. Međutim, Banjalučka pivara je proizvodnim kapacitetom vrlo brzo premašila propisani prag za primjenu diferencirane stope akcize, što ju je stavilo u nepovoljan položaj u odnosu na uvozna piva i domaću konkurenciju.

⁷ „Službeni Glasnik BiH“, br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17

1.1. Dinamika kretanja uvezene količine i vrijednosti piva

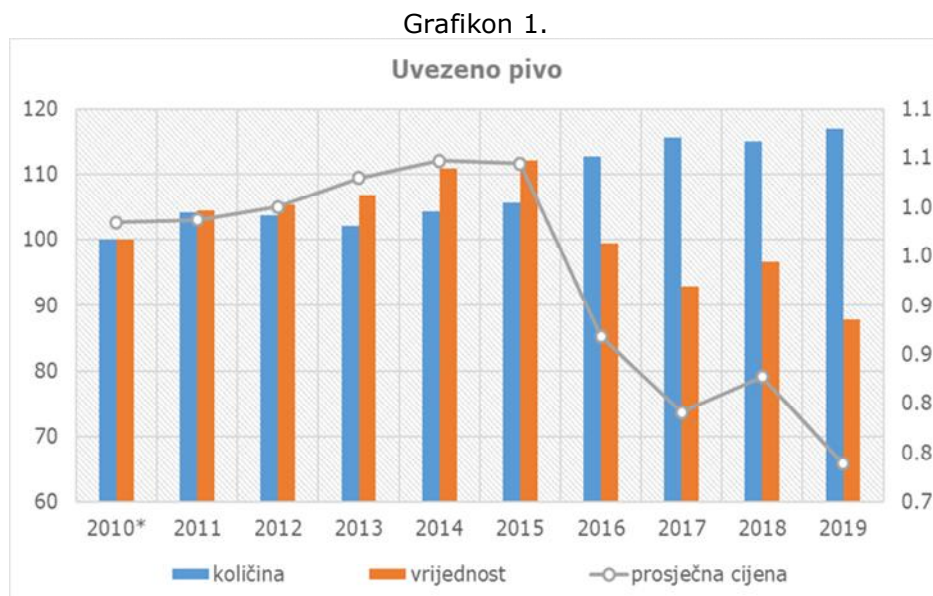
U tabeli 1 prikazana je dinamika kretanja uvezene količine i vrijednosti piva u BiH u periodu 2010-2019. godina. Prikazano je procentualno povećanje/smanjenje uvezene količine i vrijednosti piva u odnosu na 2010. godinu koja je korištena kao bazna godina za svaku narednu godinu⁸.

Tabela 1.

	2010*	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
količina	100.00	104.21	103.76	102.13	104.31	105.65	112.70	115.60	115.06	117.05
vrijednost	100.00	104.48	105.45	106.84	110.94	112.08	99.40	92.91	96.67	87.89
prosječna cijena	0.98	0.99	1.00	1.03	1.05	1.04	0.87	0.79	0.83	0.74
% rasta prosječne cijene	100.00	100.26	101.63	104.61	106.36	106.08	88.20	80.38	84.01	75.09

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U grafikonu 1 predstavljena je uvezena količina i vrijednost piva u periodu 2010-2019. godina, a u odnosu na 2010. godinu. Na desnoj skali prikazana je vrijednost jedinične cijene po kilogramu uvezenog piva u konvertibilnim markama (KM), te je ovo kretanje predstavljeno sivom linijom. Prosječna cijena po kilogramu uvezenog piva u posmatranom periodu kretala se između 0,74 KM u 2019. godini kada je zabilježena najmanja, do 1,05 KM u 2014. godini kada je zabilježena najveća prosječna cijena piva u posmatranom periodu.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Period predstavljen grafikonom 1 možemo posmatrati kroz dva dijela. Petogodišnji period 2010-2015. godina u kojem se uvezena količina piva kretala približno intervalski, odnosno period u kojem nije bilo značajnih odstupanja u količini uvezenog piva koja je blago rasla, dok je njena vrijednost zabilježila značajniju tendenciju rasta. Kretanje odnosa količine i vrijednosti u ovom periodu ukazuje na povećanje prosječne cijene uvezenog piva.

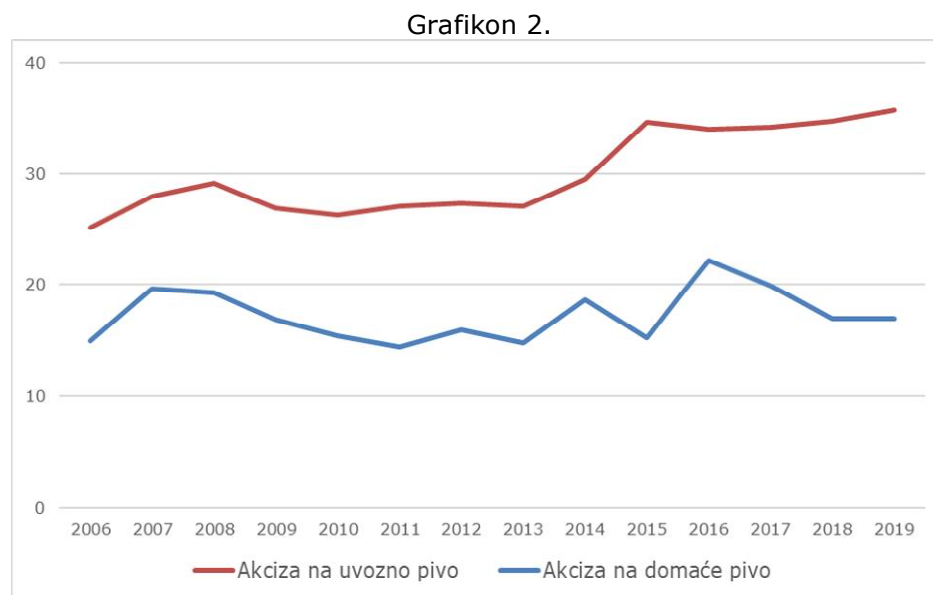
⁸ Metodologija: u analizi korišteni raspoloživi podaci koji se odnose na period 2010 – 2019. god., te bazni indeksi sa baznom 2010. god. kako bi smjer i intenzitet kretanja posmatranih pojava bio naglašen. Poređenja su vršena u odnosu na baznu godinu.

Nakon petogodišnjeg perioda, u 2016. godini zabilježen je značajniji rast uvezene količine piva od 12,70% u odnosu na 2010. godinu, odnosno 6,67% u odnosu na prethodnu, 2015. godinu. Vrijednost uvezenog piva opala je 0,60 % u odnosu na 2010. godinu, odnosno 11,31% u odnosu na prethodnu 2015. godinu. Ovakav odnos količine i vrijednosti ukazuje na smanjenje prosječne cijene uvezenog piva.

Isti trend kretanja nastavljen je do 2019. godine u kojoj je zabilježen uvoz najznačajnije količine piva koji je 17,05% veći u odnosu na 2010. godinu, te najniža vrijednost uvezenog piva koja je za 12,11% manja u odnosu na početni period. Trend kretanja količine i vrijednosti ukazuje na najnižu prosječnu cijenu po kilogramu uvezenog piva u 2019. godini.

1.2. Kretanje uvozne i domaće akcize na pivo

U grafikonu 2 prikazani su godišnji prihodi od akciza na pivo tokom perioda 2006-2019. godina u milionima KM (lijeva vertikalna skala).

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Prihodi od akciza na uvozno pivo znatno su veći od prihoda od akciza na domaće pivo. Prihodi od akciza na uvozno pivo u trogodišnjem periodu 2006-2008. godina imali su tendenciju rasta, te je u 2009. godini zabilježen pad prihoda uzrokovan globalnom ekonomskom krizom, nakon čega dolazi do stagnacije. Ovakav trend nastavljen je do početka primjene izmjene Zakona, odnosno do 1. septembra 2014. godine. Efekti izmjena Zakona postali su prepoznatljivi već u četvrtom kvartalu 2014. godine, te u 2015. godini dolazi do značajnijeg rasta prihoda na godišnjem nivou koji su za 37,69% veći u odnosu na 2006. godinu, a za 17,29% veći u odnosu na prethodnu godinu. Nakon ovog perioda zabilježen je značajniji rast prihoda od akciza na uvozno pivo koji se na godišnjem nivou zadržao do 2019. godine, te su u 2019. godini zabilježeni najznačajniji prihodi koji su za 41,89% veći u odnosu na 2006. godinu.

Prihodi od akciza na domaće pivo u periodu 2006.-2014. godina imaju sličnu tendenciju kretanja kao i prihodi od akciza na uvozno pivo. Međutim, u 2015. godini zabilježen je pad prihoda od akciza na domaće pivo, nakon čega je u 2016. godini zabilježen najznačajniji prihod u posmatranom periodu koji je za 47,82% veći u odnosu na 2006. godinu. U 2019. godini prihodi od akciza na domaće pivo 12,69% su veći u odnosu na početni period, odnosno 2006. godinu.

2. Akciza na vino i alkohol

U smislu Zakona, vino se smatra akciznim proizvodom koji je predmet oporezivanja na čiji promet se plaća akciza od 0,25 KM po litru.

Takođe, na promet alkohola, alkoholnih pića i voćne prirodne rakije (u daljem tekstu: alkohol), akciza se plaća po litru apsolutnog alkohola, odnosno proporcionalno količini apsolutnog alkohola u pakovanju, i to:

- alkohol 15,00 KM
- alkoholna pića 15,00 KM
- voćna prirodna rakija 8,00 KM

2.1. Dinamika kretanja uvezene količine i vrijednosti vina

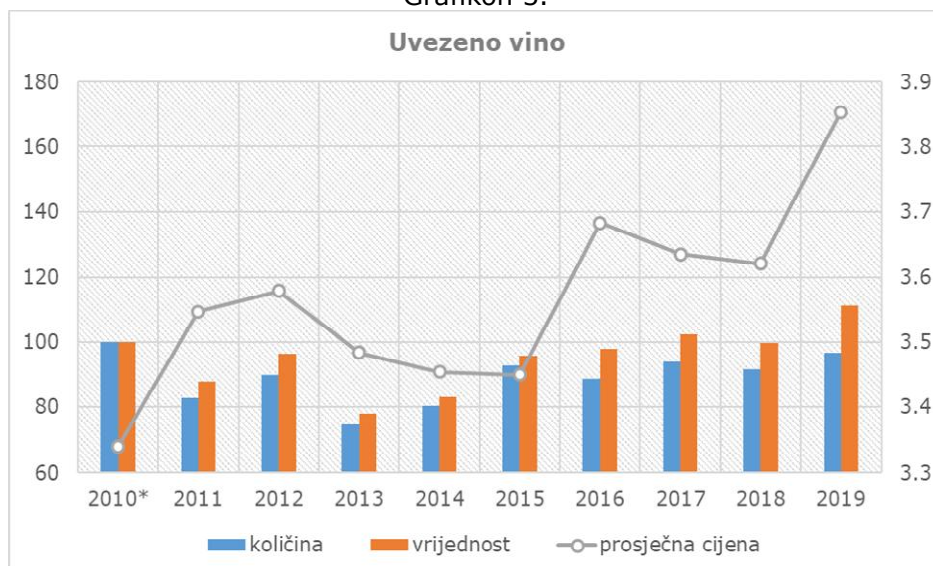
U tabeli 2 prikazana je dinamika kretanja uvezene količine i vrijednosti vina u BiH u periodu 2010.-2019. godina. Prikazano je procentualno povećanje/smanjenje uvezene količine i vrijednosti vina u odnosu na 2010. godinu koja je korištena kao bazna godina za svaku sljedeću godinu⁹.

Tabela 2.

	2010*	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
količina	100.00	82.74	89.88	74.64	80.32	92.78	88.67	93.93	91.73	96.57
vrijednost	100.00	87.86	96.31	77.85	83.05	95.82	97.76	102.22	99.82	111.41
prosječna cijena	3.34	3.55	3.58	3.48	3.45	3.45	3.68	3.63	3.62	3.85
% rasta prosječne cijene	100.00	106.20	107.16	104.30	103.41	103.29	110.25	108.82	108.40	115.37

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikon 3.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

⁹ Metodologija: u analizi korišteni raspoloživi podaci koji se odnose na period 2010 – 2019. god., te bazni indeksi sa baznom 2010. god. kako bi smjer i intenzitet kretanja posmatranih pojava bio naglašen. Poređenja su vršena u odnosu na baznu godinu.

U grafikonu 3 predstavljena je uvezena količina i vrijednost vina za period 2010.-2019. godina, a u odnosu na 2010. godinu. Na desnoj skali prikazana je vrijednost jedinične cijene po kilogramu uvezenog vina u KM, te je ovo kretanje predstavljeno sivom linijom. Prosječna cijena po kilogramu uvezenog vina u posmatranom periodu kretala se između 3,34 KM u 2010. godini kada je zabilježena najmanja, do 3,85 KM u 2019. godini kada je zabilježena najveća prosječna cijena vina u posmatranom periodu.

Uvezena količina vina bila je najznačajnija u 2010. godini, nakon čega ima fluktuacijski trend, te je u 2013. godini zabilježena najmanja uvezena količina vina na godišnjem nivou koja je za 25,36% manja u odnosu na početni period, odnosno 2010. godinu. Količina uvezenog vina u 2019. godini za 3,43% je manja u odnosu na početni period, odnosno 2010. godinu.

Vrijednost uvezenog vina takođe se mijenjala u posmatranom vremenskom periodu, te je u 2013. godini zabilježena najmanja vrijednost uvezenog vina koja je za 22,15% manja u odnosu na 2010. godinu, dok je u 2019. godini zabilježena najznačajnija vrijednost koja je za 11,41% veća u odnosu na početni period, odnosno 2010. godinu.

Prosječna cijena uvezenog vina nije se značajnije mijenjala u posmatranom devetogodišnjem periodu. U 2019. godini zabilježena je najveća cijena uvezenog vina, koja je za 15,37% veća u odnosu na 2010. godinu u kojoj je cijena po kilogramu uvezenog vina bila najmanja. Ovakav trend opadanja uvezene količine s jedne strane, te rasta vrijednosti uvoznog vina s druge strane, uzročno je povezan sa povećanjem prosječne cijene ovog proizvoda u BiH, a kao efekat združenog djelovanja nekoliko faktora kao što su povećanje cijena vina na tržištima zemalja iz kojih se vino uvozi, kao i povećanje potražnje kvalitetnijih i skupljih vina na tržištu BiH.

2.2. Dinamika kretanja uvezene količine i vrijednosti alkohola

U tabeli 3 prikazana je dinamika kretanja uvezene količine i vrijednosti alkohola u BiH u periodu 2010-2019. godina. Prikazano je procentualno povećanje/smanjenje uvezene količine i vrijednosti alkohola u odnosu na 2010. godinu koja je korištena kao bazna godina za svaku sljedeću godinu¹⁰.

Tabela 3.

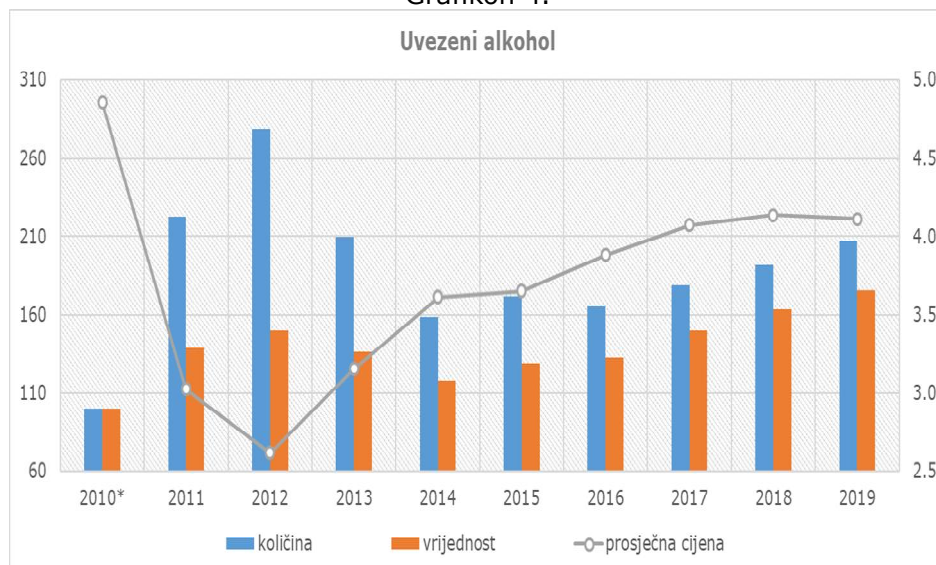
	2010*	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
količina	100.00	222.76	278.42	209.91	158.50	171.64	165.80	178.74	191.93	206.97
vrijednost	100.00	138.76	149.97	136.41	117.99	129.07	132.59	149.95	163.65	175.44
prosječna cijena	4.85	3.02	2.61	3.15	3.61	3.65	3.88	4.07	4.14	4.11
% rasta prosječne cijene	100.00	62.29	53.86	64.98	74.44	75.20	79.97	83.89	85.26	84.77

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U grafikonu 4 predstavljena je uvezena količina i vrijednost alkohola za period 2010.-2019. godina, a u odnosu na 2010. godinu. Na desnoj skali prikazana je vrijednost jedinične cijene po kilogramu uvezenog alkohola u KM, te je ovo kretanje predstavljeno sivom linijom. Prosječna cijena po kilogramu uvezenog alkohola u posmatranom periodu kretala se između 2,61 KM u 2012. godini u kojoj je zabilježena najmanja, do 4,85 KM u 2010. godini u kojoj je zabilježena najveća prosječna cijena alkohola u posmatranom periodu.

¹⁰ Metodologija: u analizi korišteni raspoloživi podaci koji se odnose na period 2010 – 2019. god., te bazni indeksi sa baznom 2010. god. kako bi smjer i intenzitet kretanja posmatranih pojava bio naglašen. Poređenja su vršena u odnosu na baznu godinu.

Grafikon 4.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Uvezena količina alkohola bila je najznačajnija u 2012. godini, kada je zabilježen rast od 178,42% u odnosu na 2010. godinu, nakon čega je količina uvezenog alkohola počela postepeno da opada. Ovakav trend opadanja nastavljen je do 2016. godine, sa blagim odstupanjem u 2015. godini, nakon čega uvoz količine alkohola na godišnjem nivou konstantno postepeno raste. Tako, u 2019. godini količina uvezenog alkohola veća je za 106,97% u odnosu na početni period, odnosno 2010. godinu, međutim u poređenju sa 2012. godinom kada je uvezena količina alkohola bila na najznačajnijem nivou, u 2019. godini je niža za 25,66%.

Vrijednost uvezenog alkohola u 2019. godini je najznačajnija te je za 75,44% veća od početnog perioda, 2010. godine, u kojoj je zabilježena najniža vrijednost po kilogramu uvezenog alkohola. Kako su se količina i vrijednost značajno mijenjali u periodu 2010.-2014. godina, tako je i prosječnu cijenu uvezenog alkohola pratio fluktuacijski trend.

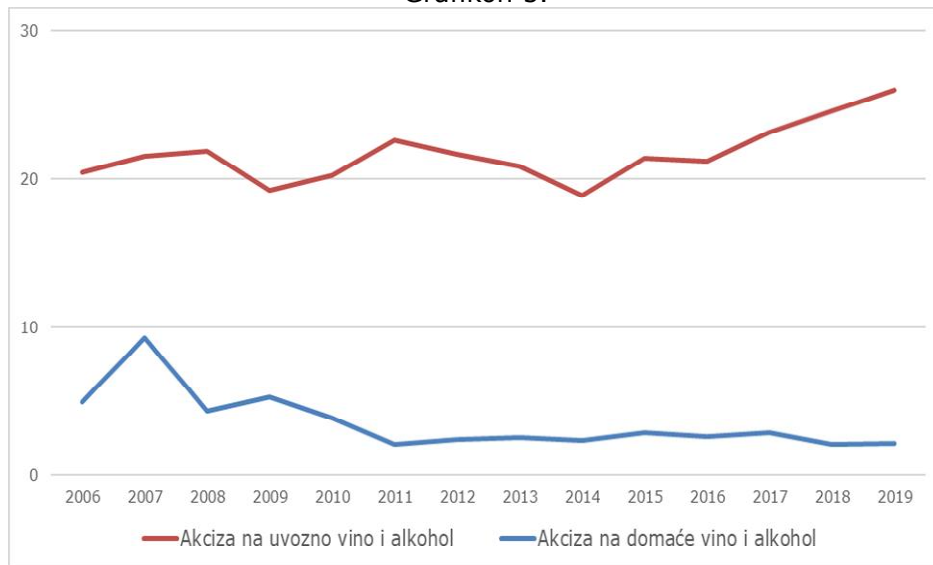
Najznačajniji jaz između količine i vrijednosti zabilježen 2012. godine za posljedicu je imao najnižu prosječnu cijenu alkohola koja je u odnosu na 2010. godinu niža za 46,14%, dok je prosječna cijena po kilogramu uvezenog alkohola u 2019. godini za 15,23% niža u odnosu na 2010. godinu.

2.3. Kretanje uvozne i domaće akcize na vino i alkohol

U grafikonu 5 prikazani su prihodi od akciza na vino i alkohol tokom perioda 2006.-2019. godina u milionima KM (lijeva vertikalna skala)¹¹.

¹¹ Prihodi od akciza na vino i alkohol prikazani su zajedno, s obzirom da su prihodi na uvozno i domaće vino počeli da se evidentiraju posebno od 2018. godine, te njihova analiza odvojeno od alkohola nije moguća s obzirom na dužinu vremenske serije koja je korištena u analizi.

Grafikon 5.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Prihodi od akciza na uvozno vino i alkohol znatno su veći od prihoda od akciza na domaće vino i alkohol. Prihodi od akciza na uvozno vino i alkohol u periodu 2006.-2008. godina imali su tendenciju rasta, nakon čega je u 2009. godini zabilježen pad prihoda uzrokovan globalnom ekonomskom krizom. Tokom 2010. i 2011. godine prihodi od akciza na uvozno vino i alkohol značajnije rastu, te u 2014. godini dolazi do njihovog ponovnog smanjenja za 9,20% u odnosu na pethodnu godinu, odnosno 7,37% u odnosu na 2006. godinu koja je korištena kao bazna godina. Nakon 2014. godine prihodi od akciza na uvozno vino i alkohol imaju pozitivan trend rasta, te u 2019. godini dostižu maksimum koji je za 27,40% veći u odnosu na početni period, odnosno 2006. godinu.

Najznačajniji prihodi od akciza na domaće vino i alkohol u periodu 2006.-2019. godina zabilježeni su 2007. godine nakon čega dolazi do značajnijeg pada, te u periodu 2011.-2019. godina ovi prihodi ne osciliraju značajnije. U 2019. godini prihodi od akciza na domaće vino i alkohol manji su za 56,45% u odnosu na 2006. godinu, dok su za 76,86% manji u odnosu na 2007. godinu u kojoj je ostvaren najznačajniji prihod po ovom osnovu na godišnjem nivou.